

Els fills de les minyones de Binacet

Binacet ?en aragonès Binazet i en castellà, oficialment, Binacet? és un municipi de l'Aragó situat a la comarca del Cinca Mitjà, vora les ciutats de Binèfar i Montsó, a la província d'Ossa. L'any 2019 tenia tot just 1.575 habitants. Però la presència de gent d'aquest poble ha estat important a Manresa, 160 quilòmetres al seu oest. Una distància que avui es cobreix en poc més d'una hora i mitja de cotxe, però que cent anys enrere reclamava sis hores de tren. I amb tot, ara l'una i després l'altra, moltes noies de Binacet van emprendre aquest viatge com un autèntic trajecte vital.

Un conjunt de fills i nets amb arrels a Binacet. Les seves mares van arribar a Manresa totes amb tren Foto: Francesc Rubí. Amb agraiment a les facilitats de RENFE.

La relació entre Binacet i Manresa apareix a començaments del segle passat, quan molts municipis de l'Aragó, amb una agricultura, ramaderia poc competitiva i un teixit industrial mínim, inicien un procés migratori cap a Catalunya. Encara més quan la Primera Guerra mundial influirà de manera extraordinària en l'economia catalana, gràcies a una creixent demanda exterior. Aleshores es produeix una onada immigratòria sense precedents que en pocs anys gairebé suma 200.000 persones a la província de Barcelona, majoritàriament originàries de l'Aragó, País Valencià i Múrcia.

Rossend Boix Martínez, Josep Ramon Mora Villamate, Josep Manel Sorinas Ariño i les germanes Immaculada i Montserrat Ribas Sorinas, amb els seus respectius marits, Josep M. Bosch i Xavier Ferrer, a Binacet, on tenen les arrels.

En aquest context, el petit poble de Binacet comença a proveir, de manera sostinguda i durant força generacions, tot de noies que venien a "servir" les famílies benestants de Manresa. Un fenomen d'emigració rural femenina que encara avui es repeteix, malgrat que ara els orígens tinguin caràcter intercontinental. Sigui com sigui, d'aquelles minyones a les actuals treballadores domèstiques, sempre es tracta de feines familiars a càrrec de nouvingudes i a canvi d'un sou mínim. Fa més d'un segle, aquelles noies de Binacet van arribar i se'n van anar reclamant les unes a les altres durant dècades. Només calia caminar sis quilòmetres fins a l'estació de Binèfar i agafar el tren per resseguir la línia del Nord, de Saragossa a Barcelona, fins aturar-se a Manresa. Aquí ja s'havia emparaulat una plaça de minyona, molt sovint a tot estar, i que podia durar fins al moment en què -potser- la noia es casaria. Un grapat d'anys si tenim en compte que moltes vegades arribaven menors d'edat. D'això se'n deia "anar a servir", amb l'allotjament i la manutenció a càrrec de la família manresana on entraven a treballar. I el sou, més aviat sempre petit, es podia estalviar o destinar a la família aragonesa. Doncs bé, al cap dels anys aquelles noies havien arrelat: van aprendre llengua i nous costums i, molt sovint, van formar famílies. D'una manera o altra, la presència de Binacet va anar creixent encara que, moltes vegades, invisibilitzada en els segons cognoms. El resultat va més enllà de l'anècdota com ho demostren, a continuació, algunes històries explicades pels propis protagonistes o els seus descendents. Gent decididament valenta.

[despiece]**La nostra àvia aragonesa**

1958. Leonor Monter, acabada d'enviudar, de visita a Binacet amb la seva filla Rosa Fontdevila -ambdues assegudes en cadira davant casa familiar Militar. Les acompanyen, des de l'esquerra, el seu cunyat Manuel Javierre i la seva germana Paca, asseguda a terra amb el gos, i amb més parents a la vora: Manolet, la seva dona Lola i la filla.

Vaig créixer en una família amb pocs parents i, potser per això, la branca aragonesa sempre em va semblar un exotisme. Encara més quan amb el 600 la distància s'escurçava i el meu germà Manel i jo descobríem un món força més auster, que parlava diferent i, als nostres ulls infantils, fins i tot força rude -aquell tio Genaro que tornava de caçar perdiu i les deixava a taula per plomar, bo i ensangonades, allà "a la Casilla", amb tot de gossos bordant i una escopeta colossal de dos canons! No res, Binacet va quedar en el passat -cada vegada les visites s'espaiaven més- però allò que em sorprenia era la quantitat de gent del poble que la meua àvia trobava per Manresa, començant per la veïna d'escala, la Josefa Herbera, mare de Vicenç i Josep Forradelles. El cas és que sovint em deia: «Veus aquella? També és de Binacet!». Ella, Leonor Monter Ibarz, era la petita de sis germans i un germanastre, i era nascuda de 1905. Va arribar a Manresa el 1920, analfabeta i menor d'edat, destinada a servir a ca l'Armengou. Li encantava la ciutat, i veure com creixia -va arribar coincidint amb les obres del Kursaal- i tot i conservar records positius com ara beure llet munyint directament la cabra, ella aviat es va estimar més anar a sarsuela al Conservatori, si podia. Al cap de quatre anys d'haver arribat es casava amb Ramon Fontdevila, municipal que li doblava l'edat i amb qui el 1926 va tenir la seva primera filla, Rosa i, deu anys més tard encara, el seu fill Josep, el nostre pare. Ell mateix viuria a Binacet acabada la guerra, del 39 al 43, acollit pels oncles, perquè almenys allà no es passava gana. La seva mare, la Leonor, l'anava a veure regularment cada mes i, és clar, aprofitava per fer arribar teca a Manresa... i continuar "servint": va passar per la Fonda España, del carrer Guimerà, i per cals Iglesias, a la plaça Clavé, i va acabar la vida professional netejant a la fàbrica Manubens. amb l'orgull de tenir-hi la filla de teixidora i, al cap dels anys, també el fill de pèrit mecànic. De tots ells, avui, només queda la nostra tia Rosa, amb 94 anys. Però a Manresa els vincles amb Binacet són amplis i sorprenents, i es concentren en cognoms com ara Sorinas o Mora, i Herbera, Monter, Villamate, Ibarz o Civià, tots els d'aquelles noies que, abnegades i amb molts pocs recursos, un dia van decidir venir a "servir".

Ramon Fontdevila Subirana[despiece]
Leonor Monter, Manresa 1920

Tot i tenir 94 anys, per a Rosa Fontdevila Monter els records són vius: «La meua mare sempre em deia que si se'n va anar de Binacet era perquè ja estava tipa de plegar olives i passar fred. I va venir a Manresa a servir amb tot just quinze anys!». D'altres havien vingut abans i havien fet sort. Com ara la seva tia, Bàrbara Ibarz, que aleshores ja s'estava a Sant Vicenç de Castellet, casada amb un ferroviari, i va ser qui es va moure per tal de trobar-li feina. «La mare quan va arribar el 1920 i de seguida va estar-se a ca l'Armengou de minyona. Per atendre la canalla petita, cuinar, netejar o sortir a comprar a plaça». Casada al cap de quatre anys amb Ramon Fontdevila, aviat la nova família es va instal·lar al carrer de la Mel, on la Leonor també farà funcions d'acollida, començant per la família més propera: «Els diumenges venien a veure'ns les cosines de l'Aragó que s'estaven tota la setmana servint a cases de senyors. També d'altres amigues, per anar a fer gresca, a passeig o al cine». És clar que no totes es van quedar a Manresa; una cosina, la Sagrario, que havia anat a Binacet per la festa major, es va posar a festejar amb qui seria el seu marit, Genaro Alonso, i ja no va tornar més. Però la majoria van arrelar, van trobar marit i van fer pujar famílies. «N'hi havia una, la Paquita, que fins i tot va sortir de casa nostra de núvia, per anar a casar-se! Perquè per casa hi passava gent, fins i tot per Nadal venien a canviar-se els dimonis dels Pastorets que es feien al costat, a les Congregacions Marianes. Tot el pis ple de dimonis!».

Rosa Fontdevila Monter.

El cas de les Sorinas-Mora

Carles Blaya Modinos, periodista de "Regió7", també té arrels a Binacet. «En el nostre cas, l'any 1922, van decidir venir juntes la besàvia, Carmen Mora, amb la seva filla, Pepita Sorinas Mora, i poc després també arribaria la germana de la Pepita, que també es deia Carmen». La besàvia va anar a servir a ca l'Ubach, de la foneria, i l'àvia del Carles, la Pepita -que tenia 18 anys- treballarà a cal Soler, en una casa del carrer Guimerà. «Però l'àvia Pepita se'n va anar a la botiga La Colonial, que hi havia a la plaça Major, cantonada amb Sant Miquel. Allà es veu que la família la va acollir com una filla, que fins i tot li van pagar el vestit de noces!». La Pepita es va casar el 1924 amb un veí d'Alfantega (a sis quilòmetres de Binacet), Enrique Modinos Puente, que havia arribat abans a Manresa, treballant per als ferrocarrils del Nord «i es coneixien del tren, de "la burretta", que gairebé trigava set hores. L'avi s'estava a dispesa a la plaça d'en Creus, i la besàvia i les dues filles havien agafat un pis al carrer Vallfonollosa. Quan els avis es casen, després d'un viatge de nuvis de dos dies a Alfantega, s'instal·len en un altre pis de l'edifici de Vallfonollosa que, a poc a poc, va quedar colonitzat per la nostra família». Més endavant l'avi va deixar la feina del ferrocarril i es va incorporar a la foneria Ubach, i l'àvia el 1928 va entrar a la fàbrica Nova fins als anys 50, i cap dels dos no se'n va moure fins a la jubilació. La filla, Carmen Modinos Sorinas, vídua de Jaume Blaya, avui té 87 anys «i si alguna cosa recorda bé la meua mare d'aquells temps és com anaven venint molts més cosins i cosines de Binacet, com ara els Forradelles-Herbera, que es van fer molt populars».

Carme Modinos Sorinas, mare de Carles Blaya.

Les Sorinas-Ballarín, des dels anys trenta

L'àvia Isabel Ballarín Roger, viuda de Manuel Sorinas Mur, al mig entre els seus sis fills en una foto de 1966: José, Isabel, Manolo, Paquita, Ángela i Felisa. Tots van venir a Manresa i només la més petita, la Felisa, va triar tornar.

Isabel Sorinas Ballarín va venir a Manresa l'any 1932. Tenia només tretze anys, i deia que no li agradava el camp. Però no va pas arribar sola: «Va venir -explica la seva filla Imma- amb un grup de deu amigues del poble, tot de noies que s'havien anat engrescant, entre elles la Pilar Herbera Sorinas, la seva cosina, que ja tenia una germana servint a Manresa de feia temps, la Josefa Herbera Sorinas. O ella mateixa, animada per la Paquita Sorinas, que s'estava a la baixada de Vallfonollosa». Aquestes noies van estar treballant a Manresa fins que va començar la guerra, el juliol de 1936. Aleshores moltes van tornar a Binacet però no pas la Isabel, que treballava a casa dels senyors Torruella-Farreras. Els ajudava a les feines de casa i al final també feia de dependenta a la botiga, la pastisseria, adrogueria i "colmado" la Montserratina, al capdavant del carrer de les Piques. Isabel, doncs, no només no se'n va tornar sinó que va proposar que vingués la germana petita que li anava al darrere, la Paquita, tal i com finalment va ser. «Totes dues van passar la guerra a Manresa -explica la seva filla Montserrat- amb la família Torruella-Farreras, i només, al darrer temps del conflicte les dones, senyores o minyones, es van aplegar al mas de les Farreras, a Salelles, per evitar disgustos amb la retirada republicana o l'entrada de les tropes franquistes». Més enllà de la feina, la Isabel aviat va fer un bon cercle d'amistats i es va integrar al grup de nois d'Acció Catòlica que hi havia a la Seu. És allà on coneixerà el futur marit, amb qui es va casar el 1946: Domingo Ribas Prunés, del Cal Beia, una família de pagesos al carrer de la Codinella, amb qui tindrien quatre fills, tots ells molt coneguts, bé sigui pel vessant professional o associatiu: Montserrat, Imma, Pep i Ignasi. I encara un darrer apunt que certifica la complexitat dels lligams que s'anaven establint: la germana de Domingo Ribas, Manela Ribas Prunés, anys a venir també es va casar amb un noi de Binacet, de nom XXXX Herbera, i es van establir al barri de la Sagrada Família on van tenir una noia i després un noi: Montserrat i Jordi Herbera

Ribas.

Cinc cosins Sorinas: d'esquerra a dreta, Àngel Oliveras, Immaculada Ribas, Josep Manel Sorinas, Ignasi Ribas i Montserrat Ribas.

Paquita Sorinas, testimoni d'excepció

Paquita Sorinas Ballarín va arribar a Manresa amb onze anys, animada per la seva germana. Ni ella ho veia clar ni tampoc els pares, però es veu que la Isabel va insistir. Avui, amb 95 anys i rebesàvia, ho recorda en primera persona: «La Isabel ens deia que allà se l'estimaven, i que eren bona gent... i a Binacet, els primers dies de la guerra havien estat terribles. Recordo deu o dotze nois, deien que venien d'Albalate, que van treure totes les estàtues de l'església, a la plaça, davant de casa i ho van cremar tot! De manera que me'n vaig anar a Manresa amb tren, acompanyada d'una tia, i ja m'hi vaig quedar» De primer les germanes van estar plegades -«hi havia molta feina al "colmado"»- i només lamenta els bombardeigs i que «a l'entrada dels feixistes, nosaltres érem a les Farreras, i ens van pispar la maleta amb l'aixovar que es feia la Isabel». Després de la guerra, la Paquita passa vuit mesos a la fàbrica Bonjorn, de vetes i fils, a la prolongació Guimerà, i després entra a cal doctor Bosch, en un pis amb dona i canalla, sobre ca l'Armengou: «durant deu anys vaig ser minyona "para todo". Fins que vaig començar a festejar amb un pagès que es deia Francisco Oliveras Anglarill, amb qui em vaig casar el maig de 1953. Festejar és un dir, perquè ell treballava a les mines de Fígols per evitar el servei militar i els caps de setmana ajudava als camps de casa. No res, que ens vèiem el diumenge a les vuit del vespre i a les nou jo ja havia de ser a cal doctor Bosch!». Com tantes minyones, un cop casada va deixar el domicili

de la carretera de Vic per anar a viure a cal Favet, al capdavant de la barriada Saldes, sobre Miralpeix. Enmig dels camps que aprendria a menar.

Ni la Paquita ni la Isabel volien camps, però totes dues s'havien casat amb pagesos de Manresa. I la Paquita encara s'emociona recordant que va perdre l'home sobtadament, quan ell només tenia 42 anys. «Teníem parada a plaça i treballàvem molt. Cada dia, i els caps de setmana més, que els pagesos venien a casa a comprar planter». I aleshores vingué el daltabaix. «Aquell dia jo, abans de les vuit, ja havia collit 600 planters d'albergínia i els tenia lligades en manats de cinquanta, amb boga. Després vaig baixar a Manresa i a plaça em van dir que tornés a casa, i que agafés un taxi... Vaig arribar que el Francisco ja era mort. Quedava amb la canalla, el Josep i l'Àngel, i també la sogra i una tieta. Tot plegat gens fàcil. Però entre les tres dones ho vam haver de tirar endavant: em vaig treure el carnet de conduir i tot». I fins avui, que Paquita Sorinas seu a la porta de cal Favet i recorda els anys feliços, quan plegats tots els Sorinas s'ajuntaven i feien festa, fos a Manresa o fins i tot a Binacet. I per a tots era i és la tia Paca.

Paquita Sorinas, de 95 anys, amb els seus fills Josep i Àngel, a l'entrada de cal Favet.

Els darrers Sorinas a arribar

Els Sorinas al cap dels anys seran una autèntica legió a Manresa però sense pretendre ser exhaustius, sí que podem tancar almenys el cercle dels sis fills del matrimoni entre Manuel Sorinas Mur i Isabel Ballarín Roger. «El tiet Manolo -explica Imma Ribas- feia de paleta i va venir acabada la guerra juntament amb el José Herbera Sorinas, i tots dos es van casar i es van quedar a viure a Manresa. És molt més tard que va venir el José, l'any 1956, i va arribar amb l'àvia -Isabel Ballarín-, la seva dona i també una criatura de tres anys, Josep Manuel Sorinas, a qui avui tot Manresa coneix del Frankfurt cal Manel».

L'atracció per Manresa era antiga, d'ençà que havien vingut la Isabel i la Paquita. Els pocs camps familiars només permetien la supervivència i acabada la guerra -els nois havien estat voluntaris a l'exèrcit republicà- la repressió encara ho fa tot més magre. El José treballa de jornalier i és així que coneixerà la seva dona, Pilar Ariño, en un poble de la Franja, Abella. Acabats de casar, una malaltia la deixa vuit mesos hospitalitzada, precisament a Manresa. Després tornarà a Binacet, és clar, però només per tenir el primer noi, Josep Manel. Aleshores, i amb l'ajuda dels cunyats, s'instal·len definitivament a Manresa on tindran el segon fill, Xavier. El Josep Manel té present les dificultats. «De primer el pare va poder estar a l'agència de transports Mora, però després va treballar per al sindicat de pagesos, com a guarda agrícola». Domingo Ribas havia fet mans i mànigues per aconseguir-ho, per a una persona que aleshores tenia dificultats per obtenir un certificat de penals. Pel que fa a l'habitatge, es van estar en una casa dels Oliveras, a cal Xerraire. «Hi vam viure almenys quinze anys, i jo vaig poder anar a estudiar la Renaixença i a l'Institut, i després a treballar de mecànic».

Dos darrers apunts per a les dues germanes petites: l'Àngela Sorinas només va venir a Manresa de gran, per cuidar els nets perquè la seva filla, Angelita Martínez Sorinas, ja hi era, casada amb Josep Boix Domènec, i al final es va quedar ella i tot a la ciutat; el seu net Rossend Boix Martínez ens va fer de guia excepcional en la visita a Binacet, de costat als seus oncles Luís i Gonzalo. Queda només una sisena i darrera germana, anomenada Felisa, que, després de venir també a servir a cal dentista Sanmiquel, no li va agradar i resoltament se'n va tornar a Binacet.

Manuela Villamate, migrar pels fills

Quan Manuela Villamate Salas (1916-2000) va arribar a Manresa l'any 1958 ja coneixia la ciutat. Però aquest cop hi arribava diferent. «Abans, l'any 36, la mare ja havia vingut a servir, a la família Gallifa. S'estaven a la residència d'estiu, a la Morera, sota Collbaix. Però amb l'esclat de la guerra el seu pare la va venir a buscar per emportar-se-la». Ho explica Josep Ramon Mora Villamate, el seu fill: «La mare torna a Binacet, i allà es va casar. Però l'any 1958 tornarà a Manresa després d'un fracàs sentimental. Vam arribar un 30 d'agost, ho recordo molt bé, en plena festa major. Jo tenia deu anys, la meva germana tretze». El matrimoni no havia rutllat i el marit se n'havia anat de casa vuit anys abans, deixant dues criatures menudes. I tot i la voluntat de reconciliació, el cert és que finalment la mare pren la decisió de passar pàgina, abandonar Binacet i provar de fer foc nou a Manresa. «La supervivència en aquell Binacet de postguerra era molt dura, tot i que ella se'n sortia netejant o com a jornalera a la collita d'olives, d'ametlles o de remolatxa. També hi havia feines més puntuals com ara netejar corts de porcs». La recomanació del mestre primer, i també la del capellà, animen la mare a fer el pas: el petit Josep Ramon Mora necessita d'altres coses, que al poble no trobarà. «Jo era un nen tímid, estudiós i solitari. Llibresc. Em quedava amb el mestre a vegades, en aquella escola unitària, sense nivells. Només dos grups diferenciats pel sexe, que portaven el mestre i la seva dona».

Josep Ramon Mora, al despatx de casa seva. Al costat, en una foto presa davant de la farmàcia Slal amb la seva mare.

A Manresa el mecanisme no havia canviat. De primer s'estaran a casa d'una cosina, al Remei, «i de seguida una altra dona de Binacet, que es deia Pilar i treballava a ca l'Armengou, ens facilita la col·locació a la farmàcia Sala. Hi vam anar a viure, jo també perquè era petit, però la meua germana va haver d'anar interna allà mateix, a les Josefines de Sant Miquel. Això va durar fins els catorze anys, i en tinc molt bons records, amb l'Espasa-Calpe a disposició, llibres de farmàcia i botànica i fins i tot una col·lecció de cotxes a escala per jugar...!». Paral·lelament, Manuela Villamate farà bona amistat amb la mestressa, l'Angelina de la perfumeria que era al costat de la farmàcia. «Les coses anaven bé i vaig poder estudiar com a acollit als germans de la Salle, i fer el Comerç. Però als catorze anys ni podia compartir habitació amb la mare ni estalviar-me treballar: vaig entrar a cal Cantarell de les gasses i vaig anar a viure a dispesa, al carrer Sant Tomàs, cantonada Urgell, en una casa on ella era de Binacet i ell de Peralta de la Sal... ». La família no es retrobarà fins quatre anys després, compartint un pis del carrer Talamanca i, poc després, cadascú emprendre el vol. «A finals dels setanta, quan entro en la lluita antifranquista, la relació s'espatlla una mica, i el meu festeig tampoc hi ajuda. Però el cert és que la mare, d'un caràcter dur i tossuda, va cuidar sempre de nosaltres perquè no ens faltés de res». Josep Ramon Mora estudiarà el batxillerat nocturn i, després d'una llarga trajectòria sindical i política, avui encara està compromès a Càritas. Té 72 anys, tres fills i dos nets i, en perspectiva, valora aquelles dones de Binacet, «que encara que de vegades eren molt tradicionals, d'esquemes fixos, també eren molt lleials i treballadores. Gent que va patir molt. I que va ser valenta quan la vida els empenyia a buscar nous horitzons».

Un grup de manresans ben diversos però amb una arrel comuna: Binacet. El cert és que n'hi podrien haver moltíssims més.

[despiece]**Cadenes migrants de cures: del Cinca Mitjà al pla de Bages**

Les dones sostenint les vides, aleshores com ara

No sabem amb precisió estadística quantes foren les dones procedents de Binacet (Cinca Mitjà, província d'Osca) que arribaren a Manresa durant les tres primeres dècades del segle XX. Els censos decennals per a una població com Manresa no contenen la població per lloc de procedència o naixement però aquesta dada la tenim per la província de Barcelona i per les dones procedents de la província d'Osca: el 31 de desembre de 1920 eren 12.632. Hem fet una estimació i un supòsit agosarat. Sí que sabem del cert que la població total de Binacet aleshores era de 2.169 persones, i, la de Manresa, de 27.305 persones.

L'estimació: les dones de la província de Barcelona l'any 1920 eren 689.898, les manresanes 14.351 i en significaven el 2,08 %. Si la proporció de 2,08 manresanes sobre 100 barcelonines la traslladem a les barcelonines procedents d'Osca (12.632), obtindríem que 263 manresanes de 1920 serien procedents de la província d'Osca. El supòsit agosarat: ens podríem plantejar que el sostre màxim de dones procedents de Binacet i residents a Manresa el 1920 serien aquestes 263, sempre que totes les oscenses fossin binacetenesques. Això podria ser, totalment o en gran part, perquè, llavors i ara, les migracions s'esdevenen en xarxes, formades per parentiu i amistat, i esdevenen un mecanisme social a través del qual es canalitza la informació i es minimitzen els riscos inherents a tota aventura migratòria.

Sigui com sigui, i fossin les que fossin --263 o menys--, la importància no rau en el nombre sinó sobretot en qui foren, què feren amb les seves vides i que esdevingueren manresanes. Fa cent anys, i abans, vingueren dones a Manresa, des de Binacet, a treballar cuidant, encara que llavors s'anomenés servir, i ara ho analitzem i anomenem economia de les cures. Amb el capitalisme industrial s'accentuaren les migracions camp-ciutat i la divisió sexual del treball, entre l'anomenat productiu i reproductiu (llegiu Sandra Ezquerro, Elba Mansilla i Amaia Pérez Orozco, entre d'altres). Manresa ha tingut i té cadena de cures --dones substituint altres dones en el treball de cuidar-- esdevingudes amb migracions de tota procedència, primer de territoris propers, després més llunyans --Manresa, per al Cinca Mitjà, era un altre món-- i ara arribant de tot el món: des del 2000 s'ha esdevingut l'arribada de dones del Marroc, Romania i de gran part d'Amèrica Llatina i també de Xina. "La història es repeteix, la geografia canvia" i, com molt bé ha definit i descrit

Meritxell Rigol, ara les dones "cuiden entre dues terres". Per cert, a l'actual Binacet (1.575 persones, 723 dones) hi han arribat molts homes --sobretot de Mali i Gàmbia-- que treballen a les cooperatives de producció i comercialització de fruita; però també, en menor nombre, hi han arribat dones pels reagrupaments familiars i d'altres, com de Romania, per cuidar la població envellida del municipi (el 24% té més de 64 anys). El sistema econòmic capitalista origina uns moviments migratoris perjudicials per a les persones, territoris i natura dels llocs de sortida: no són lliures eleccions per l'aspiració d'aconseguir millorar la qualitat de vida, de les mateixes persones i/o de les seves famílies, sinó que les migracions econòmiques són l'única opció per a la gran majoria! El sosteniment de les vides --la humana i la del planeta-- ha estat i està en els braços i mans de les dones i, essent un treball socialment no valoritzat com a treball real; els homes i el mercat capitalista són els grans absents en la corresponsabilitat en la provisió i la recepció de la cura de manera justa i digna. A les manresanes, nascudes aquí i allà, els cal justícia i equitat en el reconeixement històric per fer possible les vides, però, sobretot, per a les contemporànies allò que cal és un present i futur de vides lliures i dignes de ser vivibles i viscudes!

Retrocedim 100 anys. Segons el Cens de població de 1920, Manresa era la ciutat número 10 en població de Catalunya, amb Barcelona sempre a davant (710.335). A Manresa hi vivien 27.305 persones, i 14.351 eren dones (el 53%). Entre aquestes les "263 oscenses / binacetenes". Caracteritzem-les totes les manresanes amb les dades que tenim del cens (edat i estat civil) :

? El 24'5 % eren menors de 16 anys, 3.515 i, així, 1.001 eren menors de 5 anys, 1.068 tenien entre 5 i 9 anys i 1.446 entre 10 i 15 anys. Per tant ,1 de cada 4 dones era una nena.

? 2.817 manresanes tenien entre 16 i 25 anys, i 1.400 tenien entre 21 i 25 anys. Per tant, prop del 20 % de les manresanes (1 de cada 5) eren joves. I d'aquella joventut: 5 noies de 16-17 anys estaven casades; 57 de 18 a 20 anys; i 476 (el 34 %) de les de 21 a 25 anys també. 7 dones de 21 a 25 ja eren vídues.

? 2.628 manresanes tenien entre 26 i 35 anys. Per tant un 18% de les dones eren adultes joves. 1.542 tenien entre 26 i 30 anys i 1.086 entre 31 i 35. I quelcom molt important, el 54% de les dones de la ciutat era menor de 31 anys i el 62% menor de 36 anys. Cal tenir present que l'esperança de vida en néixer d'una dona catalana, al 1920, era de 43 anys. Per tant la mortalitat femenina era molt significativa, i no només perquè encara fetejava la grip del 1918!).

? El 55% de les dones de 26 a 30 anys estaven casades (856) i el 73% de les de 31 a 35 anys (798)

? 99 dones de 26 a 35 anys eren vídues? El 14% de les manresanes tenien de 36 a 45 anys (2.022) i un 75% d'elles estaven casades.

? 2.331 manresanes tenien entre 46 i 60 anys, i, a partir d'aquelles edats la viduïtat ja era significativa (el 20% de les 46 a 50 anys, el 27% de les de 51 a 55, i el 35% de les de 56 a 60).

? Només el 7% de les manresanes tenien més de 60 anys (1.038). La majoria tenien entre 61 i 70 anys (773), 238 dones tenien entre 71 i 80 anys, 25 entre 81 i 90 i 2 entre 91 i 100. Cap era centenària. El 53% de les dones de 61 a 70 anys eren vídues, el 69% de les 71 a 80, el 80% de les de 81 a 90 i totes les majors de 90 anys.

Xavier Rubio Cano, geògraf i demògraf. Cap de Departament d'Economia Social de l'Ajuntament de Barcelona[/despiece]

Més Moners, que és la guerra!

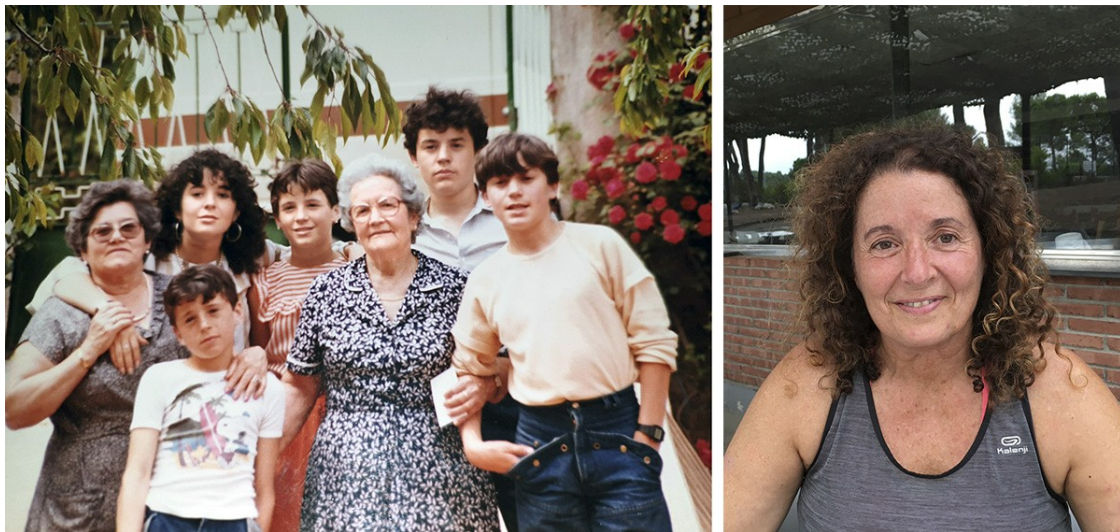

Foto del grup Monter Els cinc germans Martínez-Monter amb la seva àvia Trinidad Baldellou Sorinas (a la dreta) i la seva cunyada Pilar Monter Rua, la primera de la família que va arribar a Manresa. Al costat, Ascen Martínez Monter és professora d'anglès a la FUB i dirigeix l'empresa Cal Camper. És filla de Trinidad Monter Baldellou, que va venir a Manresa per servir a cal Caribú. Els seus pares encara passen tots els estius a la casa que tenen al barrio del Pino, a Binacet.

Pilar Monter Rúa (Binacet 1915-Manresa 2002) ja va venir després de la guerra i això perquè els de casa Ronda s'escapaven de la repressió al poble. Els seus germans -eren set!- se n'havien anat a França «i només el més petit, Manuel, es va quedar, perquè ell no tenia delictes de sang, va pensar... El resultat van ser quatre anys a la presó de Lleida!». Ens ho explica Ascen Martínez Monter (52 anys) de qui la Pilar va ser tieta-àvia. «Tothom va marxar. Els nois van anar a l'àrea metropolitana o a Mallorca, a la indústria, i les noies a servir. La Pilar Monter es va quedar a Manresa, a cal Serra, que era una casa al capdamunt de l'antic edifici Jorba, a Sant Domènec». Parlem d'algú escolaritzat, que molt aviat es casarà amb un treballador de Telefònica i que en pocs anys ja tenia una lleteria al carrer de Sobrerroca. Però la Pilar rebria un encàrrec: trobar feina per a la filla del seu germà Manuel, que s'havia casat amb Trini Baldellou i Sorinas. I n'hi van trobar, és clar: Trinidad Monter Baldellou (1945) també va venir a servir a cal Caribú, i va quedar instal·lada al capdamunt de l'edifici del Born. «Van ser tres anys servint allà, fins que coneix el meu pare, en aquest cas un mestre de la Renaixença, Ildefonso Martínez, i amb qui tindran cinc fills». L'Ascen és la més gran i la segueixen l'Alfons, l'Àngela i el Tomàs. Curiosament el germà més petit, l'Albert -que té per padrina la Pilar- ara viu a Barbastre. Hi va tornar pel futbol, després de passar per la Masia i can Barça. Al final va acabar jugant al Barbastre aprofitant la casa familiar de Binacet, i al Montsó, i ara ja s'ha quedat instal·lat a Barbastre. L'Ascen hi recorda tots els estius de joventut, i encara hi torna cada any perquè hi troba els seus pares estiuant i un entorn «on tots som cosins, tots estem emparentats o ho sembla: jo era la "prima" de tothom». Pel que fa a l'àvia Trini, se n'anà també un temps a Mallorca però de vídua va tornar a Manresa a fer d'àvia, i finalment a setanta anys encara va tornar a Binacet. Només la malaltia la va fer tornar a Manresa, i es va estar els dos darrers anys de la seva vida a la Residència d'avis del barri de la Sagrada Família.

Manuel 'Pepón' Delgado

Manuel Delgado Moreno també va néixer a Binacet, l'any 1946 i és de les darreres persones a migrar. Ara té 74 anys, està jubilat, i hi passa tots els estius. Va arribar a Manresa amb 24 anys, quan la seva mare, Pilar Moreno Javierre, havia enviutat. «Ella ja havia servit a Manresa de jove i, un cop vídua, vam anar a Manresa tots dos. Ella va anar a ca l'Armengou, i jo al taller de l'Incesa, que era allà mateix, a la carretera de Vic, canviant pneumàtics fins a la jubilació!».

Manuel Delgado parla amb Josep Ramon Mora i Josep Manel Sorinas, davant les germanes Ribas: ens esperava per sorpresa a Binacet .

I fins als anys 70: els germans Calvo Barrau

Els germans Calvo Barrau són quatre i, llevat del Francisco que és el gran i es va establir a Binèfar, els altres tres viuen a Manresa: Asunción, Nicolás i Sergio. Són els fills de l'esquilador de Binacet, Nicolás Calvo Mora, i d'Ascensión Barrau Citoler. I, com els Monter-Rúa de casa Ronda, s'estaven al barri del Pino. L'Ascensión va ser la primera d'arribar, i ho va fer acollida momentàniament per una família de gent de Binacet. Abans havia provat Barcelona, a casa d'unes cosines, però se li va fer gros. A Manresa la mida li agrada més. «Tenia setze anys i vaig estar-me'n set amb les monges del Joc de la Pilota, i em vaig anar espavilant des d'una primera feina a l'hotel San Domingo». L'Ascensión anima a venir el Nicolás que també seguirà el ram de l'hostaleria. «Quan finalment compartirem pis, allà al carrer de Sant Andreu, també farem venir el petit, el Sergio, i plegats vam obrir el restaurant el Mesón». D'això fa més de quaranta anys, i val a dir que només l'Ascen, que ja en fa tres de jubilada, va aguantar els 38 anys d'història d'aquell popular restaurant.

El seu germà Nicolás va arribar a Manresa el 1978, amb 22 anys, acabat el servei militar: «Vaig venir amb la meua mare, amb tren, i com que ja tenia experiència a l'hostaleria, tenia mig emparaulada feina a l'Òscar, però va passar que en arribar, amb la mare ens vam asseure al quiosc del Quimet, al Passeig. I aleshores el senyor Quimet es va interessar per nosaltres, i quan va saber que volia ser cambrer ja no em va deixar marxar: es va ocupar de tot i fins aquell mateix primer dia em va trobar una habitació al carrer Vilanova» El Nicolás va passar per Las Vegas i el Quiosc Quimet: «Acostumat a Binacet, al principi em feien molta por els cotxes quan entraven pel passeig». Després vindrà el primer Farolillo, fins que els tres germans van fundar el Mesón. «Però

era jove i volia veure món, i em vaig afegir a un equip de restauració del Ruiz Mateos. Li vaig servir molts cops l'esmorzar! A l'estiu anàvem a Menorca i a l'hivern a Candanchú, Núria o Masella. La veritat és que ens ho passàvem de puta mare però finalment vaig tornar». Ara el Nicolàs fa 33 anys que porta la cuina de l'Atenes, des del primer dia, i és a punt de jubilar-se. Allà només se'l coneix com el "manyó", i tot sovint s'arriba a Binacet. «Hi tenim la casa i els pares enterrats, i el germà gran a Binèfar. Almenys hi anem cada Nadal, a buscar "emparadones", que són unes coques amb carabassa típiques i molt bones». El Sergio, el seu germà, tampoc no s'ha mogut del gremi, i us atén cada dia de cada dia al restaurant i cafeteria Millennium, al capdavant del carrer Francesc Moragues.

Ascensión Calvo Barrau, 38 anys al capdavant d'El Mesón. Nicolás Calvo Barrau, 33 anys portant la cuina de l'Atenes. Sergio Calvo Barrau, a la cafeteria i restaurant Millennium.

[despiece]Un passeig per Binacet

Hauria estat difícil acabar aquesta història sense una visita a Binacet. Tornar al poble i fer-hi un tomb, tot just per posar sobre el paisatge els records i les anècdotes. Els nets parlem més d'oïdes, les filles i fills amb molt més detall. D'entre nosaltres, Josep Manel Sorinas hi va viure els tres primers anys, i Josep Ramon Mora, fins als deu. També hi ha qui hi ha fet molts estius. Segui com sigui, a Binacet hi ha cosins per tot arreu que s'afegeixen al passeig mentre, amablement, algú ens retreu que no haguéssim dit res abans, o que no disposem de prou temps per anar a veure parents. «Si n'anem a veure un, els altres encara els disgustarem més...», argumenta Josep R. Mora. Impossible. Luís Sorinas, que ha resultat ser un cosí d'aquells més renouers, li diu que a ca la cosina Pilar sí que hi ha d'anar, que és important. Sap que fa dècades que no es veuen i avui, a l'hora del cafè, ens hi presentarem. Surten els records, es lliguen informacions, i la trobada es fa curta. «Un altre dia avisa, i sobretot torna!».

Tornar a Binacet! A mesura que avancem pels carrers s'acumulen històries, des de la calle Unión, amb casa Cabana, tots els Sorinas retratats. Després, des de l'església per la calle del Medio l'un veu casa Sanz i al davant el forn on fan els "emparadones" -allà vivien el tio Javierre i la Paca, i a la cantonada nosaltres...- i tombem cap a l'escola Joaquín Costa. La calle del Muro, la de les Eras, el turó del Pino... Surten les festes de Santa Àgueda -el 5 de febrer, el dia en què les dones manen: es diria que aquest tros de país és netament d'encuny matriarcal i -ho discutirem- de propensió llibertària. El debat s'encalla quan, després d'una cantonada, ensopeguem amb una casa en obres, on havia viscut una "nòvia" irresolta. Ara la conversa girarà cap a les festes majors, el record de "Las estrellas negras" i aquell cosí solista que va viatjar per tot l'Aragó. I al peu de la farmàcia ensopeguem amb Pepón -que es diu Manuel, però la casa marca. Treballava a Inecsa, a la carretera de Vic, i passa tots els estius al poble. «Yo ya estaba aquí cuando viniste de xiquet, la primera vez, te recuerdo en la Casilla». L'ha avisat la Trini Monter, que hi fos, que ella a darrera hora no podria venir-hi. Anem, en acabat, a buscar el dinar, davant d'un solar que havia estat

cinema. El record d'un incendi. També el d'un suïcidi. El fred d'aquells hiverns, i la calor dels estius. El canvi amb el regadiu: de les olives als préssecs, fins a més de 30.000 tones anuals. Ara, si de cas, arriben migrants per la collita, més de 400! Havent dinat pujarem a la capella de Santa Anna per fer-nos-hi la foto, i després baixarem fins el nou embassament de Sant Salvador, formidable, que és de les darreres coses que va inaugurar Rajoy. Seria l'hora d'acomiar-se, però es veu que no es pot marxar sense plegar almenys quatre préssecs en un bancal del camí. Malacatonés. «-Para, para, que en cogeremos unos cuantos». «¿Son tuyos?». Aviara! Diuen que per quatre préssecs no hi ha d'haver cap problema. Bé vaja: «Si no son del mio joven es que son de un primo tuyo». I amb això l'encerten: sigui en primer o dotzè grau, a Binacet tothom deu ser cosí de tothom... I enriolats, i amb quatre préssecs a la bossa, engeguem cap a Manresa: de Binacet a Binèfar encara hi deu haver les mateixes llambordes de després de la guerra. Però de Binèfar a Manresa, A22, A2 i C-25, tot és autovia. Cent minuts de rellotge. Com si diguéssim que es fa sol.

[/despiece]

